

محمد

www.ketab.ir

سرشناسه : محمّدی ری شهری، محمد، ۱۳۲۵-

Muhammadi Reyshahi, Muhammad

عنوان و نام پدیدآور : دانشنامه ری / محمد محمّدی ری شهری: به اهتمام مهدی مهریزی، رضابابایی، محمد قنبری؛ تهیه کننده مرکز همایش‌های علمی و پژوهش‌های آزاد دارالحدیث: (برای آستان مقدس حضرت عبدالعظیم حسنی(ع)).
مشخصات نشر : قم : مؤسسه علمی - فرهنگی دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری : ۲ ج.

ISBN(set): 978 - 964 - 493 - 996 - 9

ISBN: 978 - 964 - 493 - 997 - 6

وضیعت فهرست نویسی : فیپا

یادداشت : ج. ۲ (چاپ اول: ۱۳۹۷) (فیپا).

موضوع : ری - دایرةالمعارف‌ها

موضوع : Rey (Iran) -- Encyclopedias

شناسه افزوده : مهریزی، مهدی. ۱۳۴۱-، گردآورنده

شناسه افزوده : Mahrizi, Mahdi

شناسه افزوده : بابایی، رضا، ۱۳۵۳-، گردآورنده

شناسه افزوده : قنبری، محمد، ۱۳۵۰-، گردآورنده

شناسه افزوده : مؤسسه علمی - فرهنگی دارالحدیث. سازمان چاپ و نشر

شناسه افزوده : مؤسسه علمی - فرهنگی دارالحدیث. مرکز همایش‌های علمی و

پژوهش‌های آزاد آستان مقدس حضرت عبدالعظیم حسنی(ع)

رده بندی کنگره : ۱۳۹۷ ۲م۳/ی ۲۰۸۹ DSR

رده بندی دیویی : ۹۵۵/۱۲۶۲

شماره کتابشناسی ملی : ۵۲۲۰۱۴۱

دانشنامه ری

دانشنامه ری / ج ۱

تهیه کننده: مرکز همایشهای علمی و پژوهشهای آزاد دارالحدیث

زیر نظر: محمد محمدی ری شهری

به اهتمام: مهدی مهریزی، رضا بابایی، محمد قنبری

کنترل نهایی: محمد هادی خالقی

منابع و کتابنامه: سید رضا باقریان موحد

نمونه خوانی: مهدی جوهرچی، محمد مهدی حیدری

طراحی و صفحه آرایی: علی قنبری

ناشر: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث

چاپ: اول / ۱۳۹۸

چاپخانه: دارالحدیث

شمارگان: ۲۰۰

قیمت دوره:

400000

دفتر مرکزی: قم، میدان شهدا، خیابان معلم، پلاک ۱۲۵، تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۲۳ / فاکس: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۷۱

ص. پ ۴۴۶۸ / ۳۷۱۸۵

نمایشگاه دائمی علوم حدیث (قم، خیابان معلم) تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۴۵ / فروشگاه شماره «۲» (قم، خیابان معلم،

مجتمع ناشران، طبقه همکف پلاک ۲۹) تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۸۴۲۳۰۹ / ۰۲۵ - ۳۷۸۴۲۳۱۰

فروشگاه شماره «۳» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی رحمته الله علیه درب شرقی ۷) تلفن: ۰۲۱ - ۵۵۹۵۲۸۹۲

فروشگاه شماره «۴» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی رحمته الله علیه درب جنوبی) تلفن: ۰۲۱ - ۵۱۲۲۴۴۹۳

فروشگاه شماره «۵» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی رحمته الله علیه بازار قدیم) تلفن: ۰۲۱ - ۵۵۹۳۰۹۹۹

پلاک ۱۹/۱

<http://darolhadith.ir>

darolhadith.20@gmail.com

<http://shop.darolhadith.ir>

ISBN(set): 978 - 964 - 493 - 996 - 9

ISBN: 978 - 964 - 493 - 997 - 6

۳۱۷۰۱۰۰۱۰۰۱۰۱۶

* کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

دانشنامه‌ری

جلد یکم

زیر نظر

محمد مهدی علی‌شیری

به اهتمام

مهدی مهریزی، رضا بابایی، محمد قنبری

سازمان علمی و اجرایی دانشنامه ری

الف. شورای علمی

- بابایی، رضا

- خالقی، محمد هادی

- ربانی، هادی

- قنبری، محمد

- مرادی، محمد

- مهریزی، مهدی

ب. ارزیابی علمی

- جدیدی نژاد، محمدرضا

- خالقی، محمد هادی

- صفی نژاد، دکتر جواد

- متقیان، حسین

- ملکی میانجی، علی

ج. پرونده علمی

- علوی، سید انور

- قنبری، محمد

د. تدوین و ویرایش

- بابایی، رضا

هـ. منابع و کتابنامه

- باقریان موحد، سید رضا

و. کنترل نهایی

- خالقی، محمد هادی

ز. طراحی و صفحه آرایی

- قنبری، علی

ح. ادارات و مراکز همکار

- اداره ارشاد شهرستان ری

- دفتر ولایت آستان مقدس حضرت

- عبدالعظیم حسینی (ع)

- شهرداری منطقه ۲۰ تهران

- فرمانداری شهرستان ری

- مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی

ط. نمونه خوانی

- جوهرچی، مهدی

- حیدری، محمد مهدی

مقدمه

دانشنامه‌نویسی، گردآوری داده‌های پراکنده و مهم در ساختاری متحد و منسجم است. موضوعات درازدامن و ترکیبی، نیاز بیشتری به این قالب نوشتاری دارند. «ری» به دلیل اهمیت تاریخی و فرهنگی و نیز موقعیت مذهبی و سیاسی آن، از دیرباز تا اکنون، موضوع مقالات و تکرنگاری‌های بسیاری بوده است؛ اما جای مجموعه‌ای جامع که همه یا بیشتر موضوعات مرتبط با این منطقه مهم از جهان اسلام را پوشش دهد، خالی بود. «دانشنامه ری» کوشیده است که این جای خالی را پر کند.

مدیریت دانشنامه از روز نخست می‌دانست که قدم در راهی دشوار نهاده است؛ زیرا هم «ری» شهری مهم و متفاوت است و هم دانشنامه‌نویسی، کاری است کارستان. شاید در میان همه شهرهای ایران، شهر یا منطقه‌ای را نتوان یافت که در تاریخ و جغرافیا و میراث، با ری برابری کند؛ به ویژه ری باستان و در چند قرن نخست هجری، که بخشی مهم از ایران باستان و جهان اسلام به شمار می‌آمد.

بدین رو، کار دانشنامه را اگرچه با کمترین عده و عده، اما با بیشترین انگیزه معنوی و امید به یاری حضرت حق آغاز کردیم و از خدای بزرگ مسئلت می‌کنیم که سبب عنایتش را از ما برگیرد تا همچنان بر برگ و بار این مجموعه بیفزاییم و ویراست‌های سپسین را با غنای بیشتر و گستره افزون‌تر تقدیم جامعه علمی کشور کنیم.

دانشنامه ری، ساختاری همسان با دیگر دانشنامه‌ها دارد؛ با چند تفاوت جزئی:

۱. محتوای شماری از مدخل‌ها برگرفته از منبع واحد است؛ همراه ویرایش و اندکی حذف و تقدیم و تأخیر مطالب، برای هماهنگی بیشتر با موضوع و اهداف دانشنامه.

۲. پاره‌ای از مقالات دانشنامه، بلند و درازدامن است؛ همچون مدخل «عبدالعظیم حسنی»، «تاریخ ری»، «آستان عبدالعظیم (ع)»، «تاریخچه حدیث و کلام در ری»، «ری در ادب فارسی» و «ری در تاریخ معاصر». زبان و ارجاعات این مقالات، اندکی متفاوت با دیگر مدخل‌ها است.

۳. از آنجا که آستان حضرت عبدالعظیم حسنی (ع)، از دیرباز محل توجه اهل ایمان بوده است، عالمان و نامداران و نیز گمنام‌های بسیاری در خاک ری آرمیده‌اند و روز حشر را انتظار می‌کشند. کسانی از شهرهای دیگر که در ری دفن شده‌اند، اگرچه ارتباطی با ری نمی‌یابند، اما دفن ایشان در ری ایجاب می‌کرد که در این دانشنامه، نام و گزیده‌ای از زندگی‌نامه برخی از آنان ذکر گردد. بدین رو بخشی جداگانه زیر عنوان «مدفونان ری» با همان ساختار الفبایی آمده است.

شیوه‌نامه دانشنامه ری

۱. تعریف

دانشنامه ری، حاوی اطلاعات و پژوهش‌هایی است در معرفی علمی و مستند شهر باستانی ری، با نظریه و جهت فرهنگی، دینی و علمی آن تا روزگار معاصر. بنابراین موضوع مقالات و مدخل‌های دانشنامه ری، یکی از شرایط زیر را دارا است:

- اهمیت تاریخی یا فرهنگی یا دینی یا جغرافیایی یا هنری یا علمی یا مانند آنها؛
- ناموری در گذشته یا در دوره معاصر؛
- داشتن نسبت در خور توجه با ری معاصر؛
- برخورداری از جایگاهی شایسته در شناخت ری باستان و معاصر.

۲. اهداف

- ۱-۲. معرفی و مستندسازی جایگاه تاریخی و موقعیت کنونی شهر ری از منظرهای مختلف؛
- ۲-۲. سامان‌دهی و تنظیم بهینه اطلاعات پراکنده، درباره جایگاه تاریخی، علمی، دینی، فرهنگی، سیاسی - اجتماعی و هنری ری.
- ۳-۲. تولید و گردآوری اطلاعات و آگاهی‌های موجود درباره ری، در یک اثر جامع.

۳. قلمرو موضوعی

موضوع دانشنامه، هم ری باستان است و هم ری جدید؛ با این تفاوت که ری باستان، موضوع مقالات تاریخی است و ری جدید، موضوع مقالات تاریخی و غیر آن (جغرافیا، فرهنگ، دین، اماکن، مفاخر و مشاهیر، حوادث تأثیرگذار و مدفونان)

۱-۳. هر حادثه، مکان، شیء، پدیده، شخصیت علمی، سیاسی، فرهنگی و هر موضوعی که اهمیت یا شهرت تاریخی یا علمی یا فرهنگی آن به نحوی با ری قدیم یا جدید در ارتباط باشد، در قلمرو این دانشنامه است.

۲-۳. از آنجا که محدوده جغرافیایی ری قدیم، بسیار وسیع بوده و بسیاری از شهرهای بزرگ

کنونی، مانند تهران و دماوند و کرج را نیز شامل می‌شده است، در مجموعه حاضر، از لحاظ جغرافیایی، فقط ری معاصر منظور است، اما از جهت تاریخی، موضوع *دانشنامه*، ری باستان است، به شرط ارتباط عنوانی؛ یعنی هر واقعه و شخصیتی که در اسم یا گزارش تاریخی آن، نام ری یا لقب رازی آمده باشد، جزء مدخل‌های *دانشنامه* است.

۳-۳. ملاک ری معاصر، آخرین تقسیمات رسمی و مصوب کشوری است.

۳-۴. ملاک در شخصیت‌ها، تأثیرگذاری سیاسی یا فرهنگی یا علمی آنها یا ذکرری در محل تولد یا محل سکونت دائمی یا موقت یا محل فعالیت یا فوت یا دفن یا لقب آنان است.

۳-۵. اگر کسی ساکن یا متولد یکی از شهرهای ری باستان بوده، اما در میان القاب او «رازی» یا مشابه آن نباشد، در *دانشنامه* نمی‌آید؛ مانند ابوالعباس قاضی کرجی.

۳-۶. موضوعاتی که اکنون ارتباطی با ری ندارند (مانند تهران و متعلقات آن) و در نام و لقب و اهمیت و شهرت، ارتباط خود را با ری قطع کرده‌اند، بیرون از محدوده *دانشنامه* قرار می‌گیرند. به عبارت دیگر، اگر شیء یا حادثه یا شخصی، مربوط به یکی از نواحی ری باستان باشد، اما آن ناحیه اکنون عنوان و جغرافیای مستقل داشته باشد (مانند تهران) فقط به شرطی جزء مدخل‌ها قرار می‌گیرد که متون تاریخی، لقب رازی یا کلمه «ری» را در شناسنامه تاریخی او ذکر کرده باشند. بنابراین دانشمندی که مثلاً در قرن پنجم، در ورامین یا کرج می‌زیسته و لقب «رازی» نداشته و کلمه «ری» در گزارش‌های تاریخی مربوط به او پراکنده نباشد، بیرون از محدوده موضوعی *دانشنامه* است. در مقابل، دانشمند یا شیء یا حادثه‌ای که منسوب به ری بودن در شناسه او به چشم می‌خورد، در قلمرو موضوعی *دانشنامه* قرار می‌گیرد.

۳-۷. در مدخل‌های جغرافیایی، مانند بقاع امام‌زادگان و مخطوطه‌های باستانی، فقط ری معاصر منظور بوده است.

۳-۸. موضوعاتی که ارتباط آنها با ری قدیم یا جدید ضعیف است (مانند مدفونان)، در مدخل‌های کلی و پوششی گزارش می‌شوند.

۳-۹. کارخانه‌ها، کوچه‌ها، خیابان‌ها، پارک‌ها، محلات، مدارس، مراکز تفریحی و مساجد شهر و مانند آنها، اگر اهمیت ویژه یا سابقه تاریخی یا شهری در متون کهن نداشته باشند و مانند آنها در همه شهرهای ایران وجود داشته باشد، بیرون از موضوع *دانشنامه* است.

۴. روش تهیه و تدوین مقالات

محتوای مقالات *دانشنامه*، دو گونه، فراهم می‌شود:

الف. تولید، به دوروش کتابخانه‌ای و میدانی.

ب. گفتاورد از آثار معتبر، مانند دائرة المعارف‌ها و تک‌نگاری‌های تحقیقی.

۵. عنوان مدخل‌ها

- در اعلام اشخاص، اسم یا لقب یا کنیه مشهور، مدخل می‌شود. اگر لقب یا کنیه کسی، از شهرت بسزایی برخوردار نبود، نام کامل او می‌آید.
- در اسم، نام پدران، تا جد می‌آید، مگر اینکه دلیلی خاص برای ذکر بیشتر از جد وجود داشته باشد.
- در عناوین مدخل‌ها، پس از اسم، لقب و کنیه می‌آید.
- اگر مدخل کنیه باشد، پس از آن اسم و لقب می‌آید.
- لقب‌هایی مانند حاج و شیخ و میرزا و ملا و سید، جزء نام محسوب نمی‌شود.
- نام معاصران به ترتیب نام خانوادگی و نام می‌آید.
- تبصره: اگر کسی کنیه یا لقب مشهوری غیر از نام خانوادگی داشت، در ارجاعات می‌آید.
- در شاعران، تخلص آنان، مدخل می‌گردد.
- «امامزاده» در حکم لقب است و بعد از اسم می‌آید: عبدالله، امامزاده.
- تبصره: بقاع، اگر موضوعیت نداشته باشند، در ذیل مدفون در آنها می‌آیند و اگر موضوعیت داشته باشند، جداگانه مدخل می‌شوند؛ مانند برج طغرل.
- در مدخل‌های غیر گویا، شناسه در مدخل می‌آید. مراد از غیر گویا، آن است که به خودی خود نتواند بر مصداق خود دلالت کند؛ مانند «محمد بن قطب الدین راوندی، مدرسه».

۶. شیوه ذکر منابع

۱. منابع هر مدخل در ذیل همان مدخل ذکر می‌شود و مشخصات کتاب‌شناختی آنها در «کتاب‌نامه» می‌آید.
۲. منابع داخلی مدخل‌های اقتباسی، ذکر نمی‌گردد.

۷. چند تذکر مهم

۱. مستندات و اطلاعات منتشر شده پس از اسفند ۱۳۹۵ نقشی در این اثر نداشته‌اند.
۲. ضبط تلفظ و اعراب‌گذاری مدخل‌ها، در «فهرست مدخل‌ها» پایان هر جلد انجام شده است.
۳. در ترتیب الفبایی مدخل‌ها، الف و لام میانی که بر سر جزء دوم کلمات عربی (مانند ابوالمفاخر و ابوالفتوح) می‌آید، منظور نشده است.
۴. برای مراعات ساختار دانشنامه‌ای اثر، برخی اطلاعات کلی و پراکنده درباره‌ی ری که می‌بایست در ضمن مقالات بلند و جامع می‌آمد، در ذیل مدخل‌های مستقل آمده است و از همین رهگذر عنوان‌هایی همچون «تاریخ ری» و «جغرافیای ری» و «ری در ادب فارسی» و «تاریخ کلام در ری» پدید آمده‌اند.